

Tina ali Tia?

Prispevek B. Biščaka z gornjim naslovom obravnava ta čas izjemno aktualno vprašanje, in sicer to, ali ima sedanji neoliberalni kapitalizem alternativo. In če jo ima, kaj naj bi to bilo. O tem, kako sam gledam na ta problem, je nekaj več povedanega v naslednjih vrsticah.

Najprej o neoliberalnem kapitalizmu. Njegova osrednja značilnost so po mojem močno spremenjena razmerja med državo in kapitalom: država je vse slabši skrbnik interesov večine, svoje delovanje pa prednostno prilagaja koristim kapitala in pohlepu po bogatenju. Najbolj prepričljivo se ta sprememba odraža v davčnem sistemu: Biščak omenja v svojem prispevku, da je bila obdavčitev najbogatejših v ZDA še pred manj kot 30 leti 70%, danes pa je več kot pol nižja in še tej se preko davčnih oaz ni težko izogniti. To, da država prednostno podpira interese bogatih, ima za družbo številne neugodne posledice. Naj jih nekaj naštejemo: dejanske demokracije (po vsebini) je vse manj, formalno pa se jo kar dosledno vzdržuje; pohlep se vse bolj uveljavlja kot vrednota, poštenosti pa je vse manj; socialne razlike so vse večje; gospodarske krize postajajo vse težje obvladljive; naravno okolje uničujemo tako močno, da že ogrožamo preživetje prihodnjih rodov; zastrujejo se družbene razmere, tudi mednarodne, in te postajajo po mirni poti vse manj obvladljive. Skratka: sedaj prevladujoči neoliberalni kapitalizem je za večino vse prej kot primerna družbena ureditev, ki glasno kliče po spremembah.

In kaj je alternativa, to je po Biščaku Tia, za neoliberalno državo? Sam bi jo tako opredelil: to je socialno-tržno gospodarstvo z močno državo, ki se jo učinkovito in demokratično upravlja v korist večine, pri upravljanju podjetij in ustanov javnega sektorja pa je delo enakovreden partner lastnikov. Naj poskušam na primeru Slovenije pokazati, s katerimi sistemski spremembami bi lahko uveljavili osrednje vsebine gornje »alternative«.

Najprej o upravljanju države. To sedaj ni učinkovito in tudi ne demokratično. Parlamentarna demokracija se nam je namreč izrodila v strankokracijo, ki skupne interese države podreja interesom strankarskih veljakov in njihovih interesnih navezav. Sedanje upravljanje pa ne more biti učinkovito tudi zato, ker vlada (vodenje države) deluje brez potrebnega nadzora; koalicijski del parlamenta ravna namreč kot glasovalni stroj, ki nekritično pritrjuje vladnim predlogom, opozicijskim poslancem pa ustreza, da vlada ni uspešna in temu ustrezno tudi delujejo. Sedanje politično ureditev bi bilo torej potrebno prevetriti, pri čemer naj bi se predvsem zasedovalo naslednje cilje: a) volilni sistem naj prednostno podpira tako sestavo parlamenta, da bodo njegovi člani spodobni in motivirani učinkovito nadzirati vlado v interesu volivcev; b) opusti naj se model oblikovanja vlade, poimenovan kot »koalicijska vlada«, saj ta parlament onemogoča, da bi vlado učinkovito nadziral in namesto povezovanja ustvarja v družbi velika nasprotja; c) v vladi naj delujejo le etično neoporečne osebe z ustreznimi vodstvenimi izkušnjami. Naštete zahteve dokaj dobro zadovoljuje politična ureditev, ki jo uporabljajo v Švici in zato bi bilo razumno, da se po njej zgledujemo.

Kot drugo, o upravljanju podjetij. Zakonodaja naj delu – kot nosilce interesov dela se naj obravnava zaposlene in od podjetja neodvisne sindikate - prizna pravico, da predvsem družbeno pomembnejša podjetja soupravlja z enakimi pristojnostmi, kot jih imajo lastniki. To rešitev že lep čas uporabljajo v Nemčiji, je učinkovita in tudi v tem primeru bomo ravnali razumno, če se bomo zgledovali po uspešni praksi drugih.

Kot tretje še o upravljanju zavodov in drugih organizacij javnega sektorja. V nadzornih organih teh organizacij ima danes prevladujočo moč politika, kar je ni dobra rešitev. Sprememba, ki se jo naj bi izvedlo, naj bi nadzorno moč v enakih deležih priznala trem interesnim skupinam: državi, zaposlenim in relevantnim uporabnikom javnih storitev. Tudi za to spremembo verjamemo, da bi učinkovitost javnega sektorja bistveno izboljšala.

Če bi pred desetimi leti izvedli te ali po vsebini podobne spremembe, kot so predstavljene v gornjih vrsticah, bi bila Slovenija danes pomembno drugačna, kot je: manj bi bilo korupcije in klientelizma, javni sektor bi deloval uspešneje, revščine bi bilo manj, predvsem pa bi bili po ekonomski uspešnosti vse bližje razvitim državam. Žal tega nismo storili in tudi v naprej bomo očitno ostali pri usmeritvi »Tina« - za sedanjo ureditev ni alternative. Tako bo vse dotlej, dokler bomo kot večina prepuščali politikom, da nam usodo krojijo, kot njim najbolj ustreza.